

Et vegvalgsprosjekt for landbruket i Indre Namdal

Hvor går IN-bonden?

Næring preget av både optimisme og usikkerhet

Rapport 3 – 2011

AKTIV SAMFUNNSUTVIKLING

<p>Prosjektleder</p>	 <p>Norsk Landbruksrådgiving Namdal</p>
<p>Prosjektet er finansiert av</p>	 <p>Indre Namdal Regionråd og de 6 tilhørende kommunene, Grong, Høylandet, Lierne, Namsskogan, Røyrvik og Snåsa</p> <p>Fylkesmannen i Nord-Trøndelag</p> <p>Nord-Trøndelag fylkeskommune</p>
<p>Bidragstere</p>	<p>NORD-TRØNDELAG BONDELAG</p> <p>Nord-Trøndelag Bonde og Småbrukarlag</p> <p>ALLSKOG ✦ SKOGEIERE NORDAFJELLS</p>

Forord

Denne rapporten er en del av prosjektet "Hvor går IN-bonden? Et veivalgsprosjekt for landbruket i Indre Namdal ". Prosjektet eies av Indre Namdal Regionråd og gjennomføres av Norsk Landbruksrådgiving Namdal. Aktiv Samfunnsutvikling er leid inn av sistnevnte for å bidra med fagkompetanse i utarbeidelse av spørreskjema, analysering av intervjuene og utarbeidelse av denne rapporten. Intervjuene er gjort ved hjemmebesøk og Norsk Landbruksrådgiving Namdal har leid inn en rekke personer til å gjennomføre disse.

Flatanger, 27. september 2011

Hilde Tyldum Stordahl

Innhold

Forord.....	1
1 Oppsummering.....	3
1.1 De som investerer vil utvikle	3
1.2 Mange usikre	3
1.3 Næring og geografi	3
1.4 Behov for jord.....	4
1.5 Framtida på gården	4
2 Innledning og bakgrunn.....	5
3 Metode.....	5
4 Deltakelse.....	6
4.1 Deltakelse fordelt på næring	6
5 Areal	7
6 Eiere og arbeidsinnsats	8
6.1 Mange jobber heltid på gården	9
6.2 Alder	10
7 Både optimisme og usikkerhet.....	11
7.1 Investeringer.....	12
7.2 De som vil gjøre noe – hva vil de?	13
7.3 De usikre	14
7.4 Forskjell på næringene	15
7.5 Hvor langt har de kommet med planene?.....	15
7.6 Situasjonen om ti år.....	16
7.7 Vil selge til slektninger – helst egne barn	17
7.8 Optimisme for framtida	18
7.9 Meninger om landbruket i egen kommune.....	19
7.10 Samarbeid.....	20
7.11 Samarbeid fordelt på kommuner	21
8 De som ønsker oppfølging.....	22
8.1 Hva ønsker de?	22
9 Sentrale resultater.....	23
9.1 Både optimisme og usikkerhet	23
9.2 Delt i forhold til ungdommen	23
9.3 Behov for jord.....	23
9.4 De fleste samarbeider med noen	23
10 Vedlegg	24

1 Oppsummering

Det er 326 bønder som har deltatt i undersøkelsen, og dette utgjør 73,6 prosent av dem som får produksjonstilskudd i Indre Namdal.

Det er over 200 heltidsbønder blant de spurte¹. Det betyr at svært mange har gården som sin hovedarbeidsplass, og at landbruket betyr mye for sysselsettingen i Indre Namdal. Antall heltidsbønder i denne undersøkelsen tilsvarer for eksempel antall ansatte ved Norturas griseslakteri i Steinkjer.

1.1 De som investerer vil utvikle

Når rundt halvparten av alle som deltar i undersøkelsen tror på økt produksjonen², viser det at det er god del bønder i regionen som er optimistiske for framtida. De vil fortsette med den drifta de har i dag, men i større målestokk. Det er ikke uventet sammenheng mellom å investere og ønske å utvikle gården. Over halvparten av de som nettopp har investert, vil øke produksjonen. De har en gård i stadig utvikling. Det er likevel viktig ikke å overtolke disse resultatene. At det nylig er investert sier ikke nødvendigvis noe om hvordan gårdbrukerne ser på framtida for egen gård. Investeringene som er gjort kan være nødvendige investeringer i drifta som må gjøres for i det hele tatt å kunne drive videre. Samtidig ser vi klar sammenheng mellom investering den siste tiden og framtidsplaner.

Det er også optimisme i gruppa som ikke har investert på en stund. Mange vil øke eller endre produksjonen, og de aller fleste av disse vil være med videre i prosjektet.

Bare 21 av de spurte vil redusere produksjonen.

1.2 Mange usikre

Rundt en av tre er usikre på hvilken utvikling de vil ha på gården i framtida (117 gårdbrukere). Mange av disse er fornøyd med dagens situasjon på gården (43,5 prosent av de usikre). En tredel av de usikre har nådd maks kapasitet og like mange ønsket ikke mer arbeid. Rundt en firedel er usikre på framtida på grunn av raske endringer i rammebetingelsene, og like mange ønsker ikke større gjeldsbelastning.

De usikre er en viktig målgruppe for prosjektet denne rapporten er en del av. Paradoksalt nok er det mange fra denne gruppa som ikke vil være med i prosjektet framover. Mer enn en av fire av disse sier nei til å være med videre.

1.3 Næring og geografi

Av de som ønsker å utvide produksjonen er 82 melkeprodusenter, 24 er saueprodusenter og ni er svineprodusenter. Melkeproduksjonsmiljøene i de forskjellige kommunene framstår ulikt. Særlig skiller Grong seg ut med stor optimisme og mye samarbeid. Det kan være nyttig å se næringene på tvers av kommunegrensene, slik at de næringsdrivende kan få et større

¹ Dette representerer ikke 200 gårder. Noen av gårdene har to eiere som jobber heltid som bønder.

² De nærmeste ti årene. Andre steder i undersøkelsen refererer til fem år fram i tid, og tallet er da noe lavere.

miljø. Dette kan være spesielt nyttig for dem som ikke har kolleger i nærheten, eller der det er få næringsdrivende lokalt.

1.4 Behov for jord

Rundt en tredel av de spurte (116) sier at de har behov for mer jord enn de har i dag. Det er et betydelig behov for mer jord hos gårdbrukerne i Indre Namdal. Dette fordeler seg ganske likt på de forskjellige kommunene.

1.5 Framtida på gården

Seks av ti anbefaler ungdommen å satse på landbruk. Dette kan ses som et tegn på optimisme, samtidig betyr det at fire av ti ikke er sikre på at de vil anbefale landbruket som framtid for de unge.

De færreste ser for seg at gården skal selges til fremmede. Det er viktig for over halvparten at noen i slekta eller egne barn tar over. Bare drøyt åtte prosent sier at det er greit å selge til noen de ikke kjenner.

2 Innledning og bakgrunn

Denne undersøkelsen har henvendt seg til alle som søker produksjonstilskudd i kommunene Høylandet, Snåsa, Lierne, Røyrvik, Grong og Namsskogan. Totalt 443 brukere har fått invitasjon og 326 har takket ja. Intervjuene er gjennomført i løpet av første halvår 2011, og de aller fleste gårdbrukerne har tatt imot intervjuerne hjemme på gården.

Undersøkelsen er en del av prosjektet "Hvor går IN-bonden? Et veivalgsprosjekt for landbruket i Indre Namdal". Rapporten dokumenterer hva bøndene i regionen tenker om dagens situasjon og hvilke framtidsplaner de har. Her vil bøndene også peke på hvilke temaer de har behov for mer kunnskap om. Rapporten og undersøkelsen som er gjennomført, dekker fase 1 (pkt 6.1.2) i prosjektbeskrivelsen.

3 Metode

Det er gjennomført en kvantitativ undersøkelse der bøndene i Indre Namdal er blitt invitert til å svare på et spørreskjema som er blitt gjennomgått i et hjemmebesøk. Intervjuene er gjennomført av personer Norsk Landbruksrådgiving Namdal har utpekt. Disse har forskjellig bakgrunn og kompetanse. Dette kan føre til metodeproblemer ved at spørsmålene stilles på forskjellige måter, at intervjueren er ledende i sine formuleringer mv. Dette er forsøkt forebygget ved at det ble avholdt et møte med alle intervjuerne i forkant der intervjuguiden ble gjennomgått og intervjuerne fikk informasjon om hvor viktig det er med riktig gjennomføring av undersøkelsen.

Underveis i undersøkelsen har det likevel blitt gjennomført en rekke intervjuer med personer utenfor utvalget. Disse er luket ut før rapporten er laget, og påvirker derfor ikke konklusjonene i undersøkelsen. En del av spørsmålene i undersøkelsen åpner for å krysse av for flere alternativer. Derfor blir det i mange av tabellene ikke rett å slå sammen svaralternativer. Det er også derfor en del av tabellene ikke summeres opp i 100 prosent.

4 Deltakelse

Alle de 443 brukerne som får produksjonstilskudd i de seks deltakerkommunene har fått tilbud om å være med på undersøkelsen. Av disse har 326 takket ja. Det tilsvarer en deltakerprosent på 73,6 prosent. Det fordeler seg slik på kommunene:

Tabell 1 Deltakere fordelt på kommuner

Kommune	Får prod.tilskudd	Med i undersøkelsen	Prosent
Røyrvik	20	12	60
Namsskogan	33	26	78,9
Snåsa	155	106	68,4
Grong	84	67	79,8
Høylandet	91	63	69,2
Lierne	60	52	86,7
Sum	443	326	73,6

Målsettingen var at alle bøndene i Indre Namdal skulle få tilbud om å bli med. Det forutsettes dekket av de enkelte intervjuerne. Målsettingen om 95 prosent deltakelse er ikke oppnådd ved at i overkant av 73 prosent har blitt med.

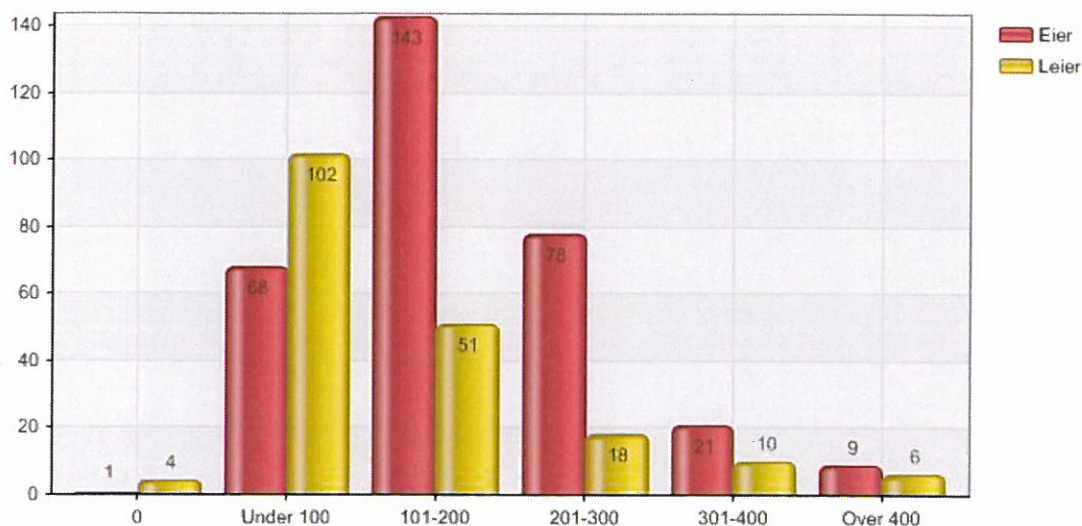
4.1 Deltakelse fordelt på næring

Det er 166 melkeprodusenter med i undersøkelsen, 19 svineprodusenter og 66 som har sau. Ellers er det en stor andel som også har skogsdrift, jakt og fiske som næring. Nesten halvparten (155) sier at jakt og fiske er en del av næringsgrunnlaget for gården. 213 oppgir skog og 72 kornproduksjon. Nær en av tre har oppføring av okser og 65 lager grovfôr for salg.

5 Areal

De fleste gårdene i undersøkelsen har opp til 200 da dyrka/dyrkbar mark. Over 170 av de spurte leier jord i tillegg til det de eier.

Figur 1 Hvor mye areal disponerer du (eier eller leier)?

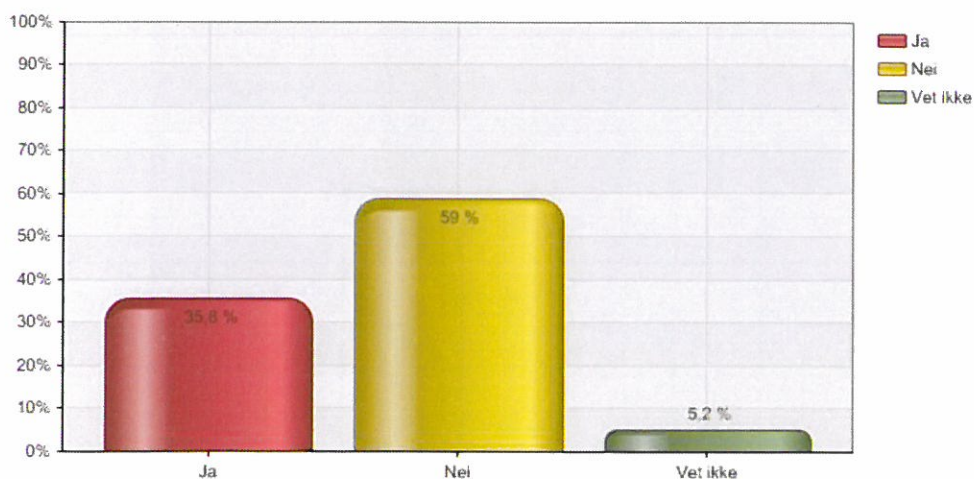

* Enkelte både eier og leier jord i samme arealstørrelse.

Drifta på mange av gårdene er avhengig av mer jord enn de eier selv. 191 av gårdbrukerne leier jord av andre. De fleste av disse leier under 100 da. 16 leier over 300 mål, 18 leier mellom 200 og 300 mål, 51 leier mellom 100 og 200 mål mens 102 bønder leier under 100 mål.

I overkant av en tredel av brukerne (116) har behov for mer jord enn de har i dag. Etterspørselen etter dyrka jord i Indre Namdal er altså stor.

Figur 2 Har du/dere behov for mer jord?

Total 324

Tabell 2 Har du dere behov for mer jord? Fordelt på kommunene

		Grong	Høylandet	Lierne	Røyrvik	Snåsa	Namsskogan
	%	%	%	%	%	%	%
Ja	35,8	43,3	24,2	32,7	33,3	40,0	34,6
Nei	59,0	50,7	72,6	59,6	58,3	54,3	65,4
Vet ikke	5,2	6,0	3,2	7,7	8,3	5,7	0,0
Total	324	67	62	52	12	105	26

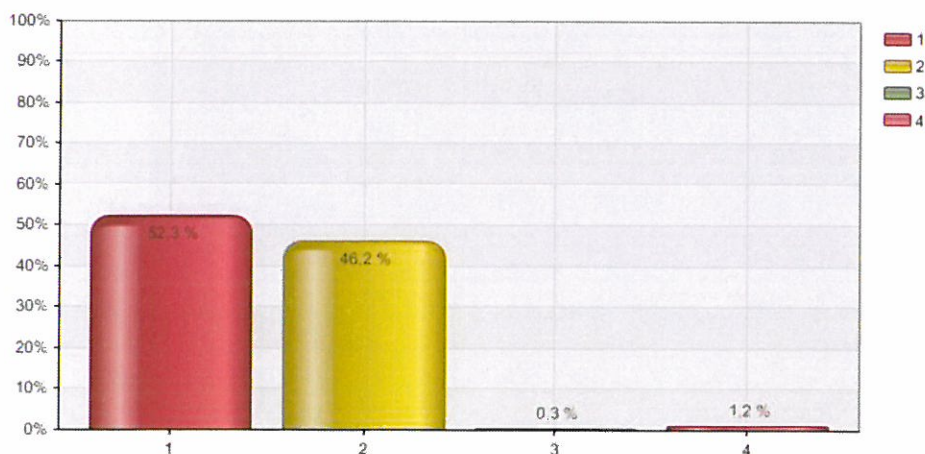
Det varierer noe fra kommune til kommune hvor stor etterspørselen etter jord er. Mens drøyt fire av ti av de spurte i Grong har behov for mer jord, svarer bare drøyt to av ti ja på samme spørsmål på Høylandet. Det er ikke spurt om hvor mye de har behov for.

Størrelsen på utmark/skogarealet varierer mye. For regionen som helhet er det om lag like mange i de tre gruppene: under 1000 da, mellom 1001-3000 da og 3001-10000 da. I Røyrvik er utmarkseiendommene jevnt over store. Ingen fra Røyrvik i denne undersøkelsen har mindre enn 3000 da utmark/skog. I Namsskogan er det motsatt, der nær 70 prosent har under 1000 da.

6 Eiere og arbeidsinnsats

170 av gårdene har en eier, 150 har to eiere, og fem oppgir andre forhold (forpakting, flere eiere o.a). Der det er bare en eier, er 86 prosent menn. Det er ikke undersøkt hvor mange av disse som har en partner som bor og jobber på gården uten å eie. Nær en av tre av eierne (både der det er en og to eiere) er mellom 40 og 50 år. Rundt en av fire er mellom 20 og 40 år.

Figur 3 Hvor mange eiere er det på gården?

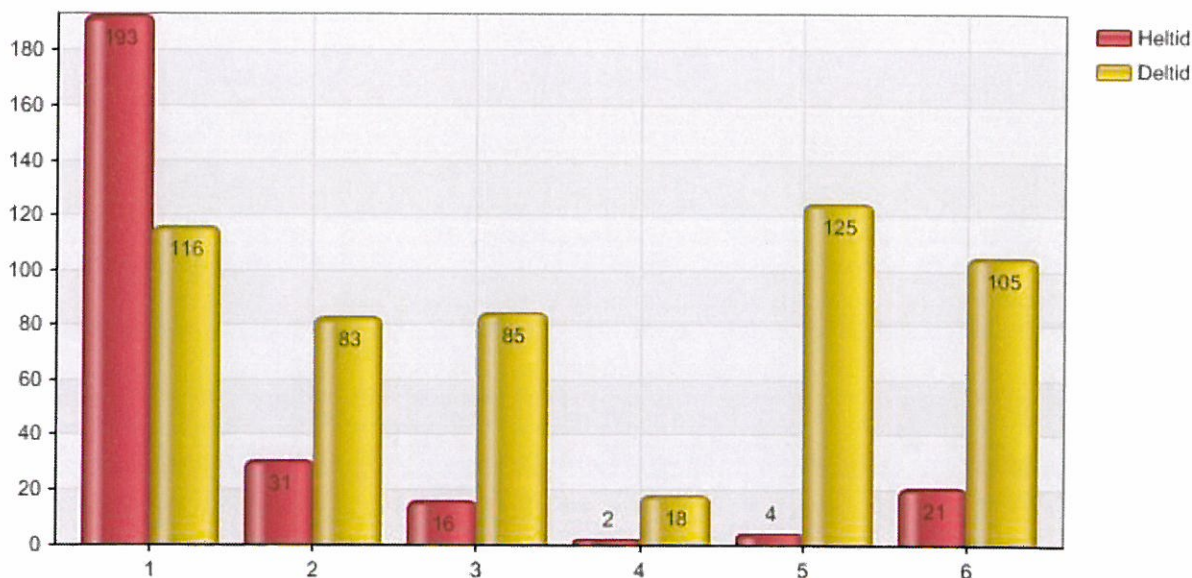

Total 325

6.1 Mange jobber heltid på gården

Mange av eierne jobber heltid på egen gård. 224 eiere oppgir at de jobber heltid, og 199 eiere jobber deltid³. Ved siden av eierne er det bare 43 andre som jobber heltid på gårdene som er med i undersøkelsen. Det er desto flere som jobber deltid. Over 100 kårfolk jobber deltid, 125 avløser og 105 andre. "Andre ansatte" er i stor utstrekning egne barn.

Figur 4 Hvem arbeider på gården?

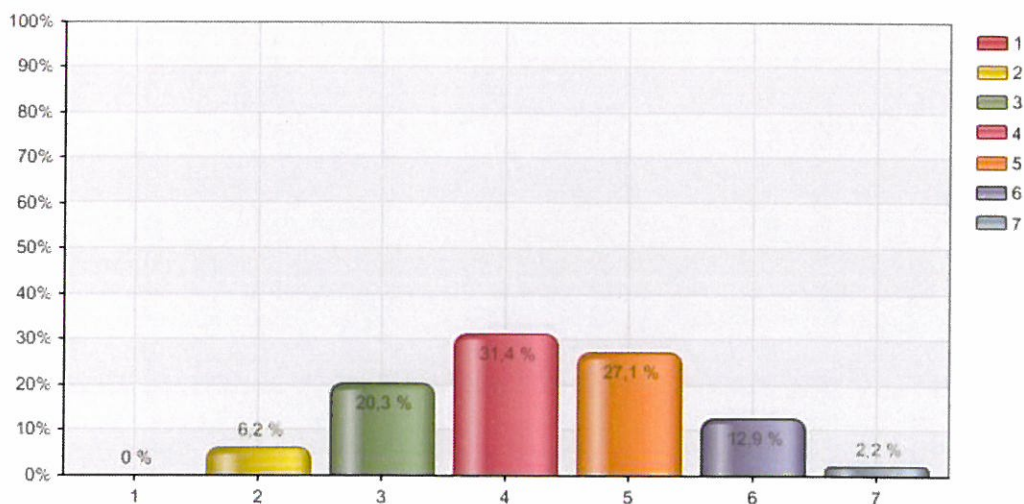
Alternativer	N
1 Eier 1	309
2 Eier 2 (hvis to eiere)	114
3 Kårfolk 1	101
4 Kårfolk 2	20
5 Avløser	129
6 Andre ansatte	126

³ En del gårder har to eiere. Det går ikke fram av tallene hvor mange gårder dette representerer.

6.2 Alder

Hovedtyngden av eierne, 102 stykker (i overkant av 30 prosent), er i aldersgruppen 41-50 år.⁴ 49 av eierne er over 60 år (overkant av 15 prosent), 66 (20 prosent) er mellom 31 og 40, mens 20 er under 30 år.

Figur 5 Alder eier 1

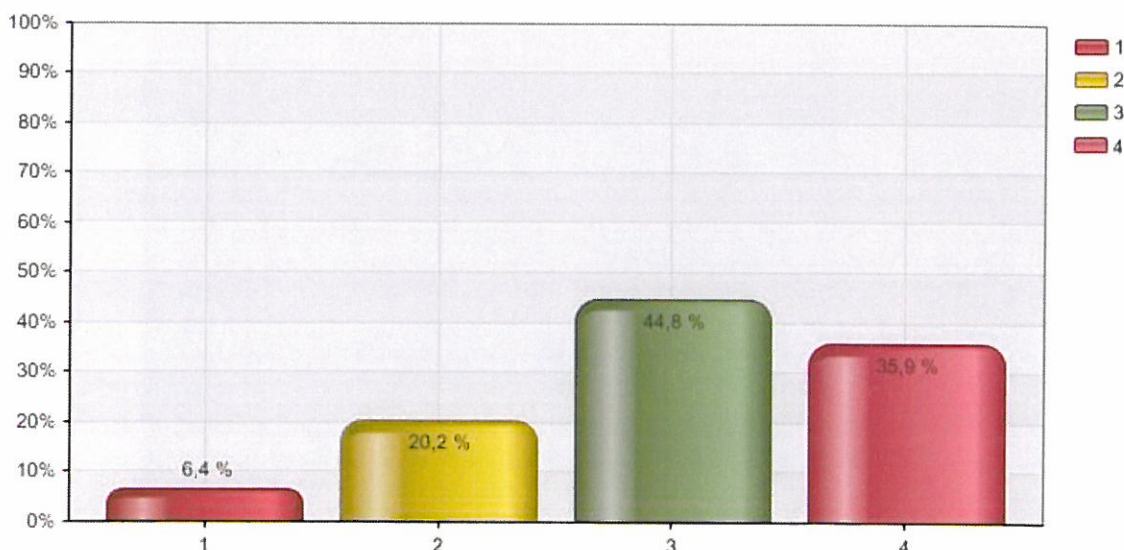
Alternativer	Prosent	Verdi
1 Under 20	0,0 %	0
2 20-30	6,2 %	20
3 31-40	20,3 %	66
4 41-50	31,4 %	102
5 51-60	27,1 %	88
6 60-70	12,9 %	42
7 Over 70	2,2 %	7
Total		325

⁴ Dette er "eier1" det vil si de som eier alene, samt eier 1 der det er oppgitt flere eiere.

7 Både optimisme og usikkerhet

En stor andel av de spurte vil øke produksjonen i løpet av de nærmeste årene. Hele 146 (44,8 prosent) sier det. Dette er samme andel som i naboregionen Midtre Namdal i en liknende undersøkelse i 2007. Rundt 20 prosent vil endre produksjonen, mens drøyt 6 prosent vil redusere.

Figur 6 Jeg tror jeg/vi i løpet av de nærmeste fem årene vil

1	Redusere produksjonen	6,4 %	21
2	Endre produksjonen	20,2 %	66
3	Øke produksjonen	44,8 %	146
4	Ingen av delene/usikker	35,9 %	117
	Total		326

Fordelingen på kommuner må leses med forsiktighet. Her vil forskjeller i næringssammensetning i de ulike kommunene, samt at det er få gårdbrukere i enkelte kommuner påvirke resultatene. Samtidig representerer tallene en stor andel av brukerne (mellom 60 og 80 prosent) i hver kommune. Deltakelsen i Røyrvik er relativt lav (60 prosent tilsvarer 12 brukere) og resultatene fra kommunen må ses i lys av dette.

Røyrvik og Grong størst andel som vil øke produksjonen. Namsskogan har flest som vil redusere produksjonen. Usikkerheten ser ut til å være størst i Lierne og Røyrvik. Her bør man gå inn bak tallene og se på andre momenter før man konkluderer ut fra disse tallene. Brytes dette ned på næring ser man at 71,9 prosent av melkeprodusentene i Grong vil øke produksjonen og skiller seg dermed fra de andre som ligger på 40-50 prosent.

Tabell 3 Jeg tror jeg/vi i løpet av de nærmeste fem årene vil, fordelt på kommuner

	Total	Grong	Høylandet	Lierne	Røyrvik	Snåsa	Namsskogan
	%	%	%	%	%	%	%
Redusere produksjonen	6,4	7,5	9,5	5,8	8,3	2,8	11,5
Endre produksjonen	20,2	14,9	27,0	11,5	41,7	21,7	19,2
Øke produksjonen	44,8	52,2	36,5	44,2	66,7	44,3	38,5
Ingen av delene/usikker	35,9	31,3	36,5	40,4	41,7	35,8	34,6
Total	326	67	63	52	12	106	26

Det er naturlig nok sammenheng mellom eieres alder og ønske om utvikling på gården. Likevel ser vi at gårdbrukere i både 50 og 60-årene i stor grad ønsker å øke produksjonen, selv om andelen synker noe med økende alder.

Tabell 4 Jeg tror jeg/vi i løpet av de nærmeste fem årene vil, fordelt på alder

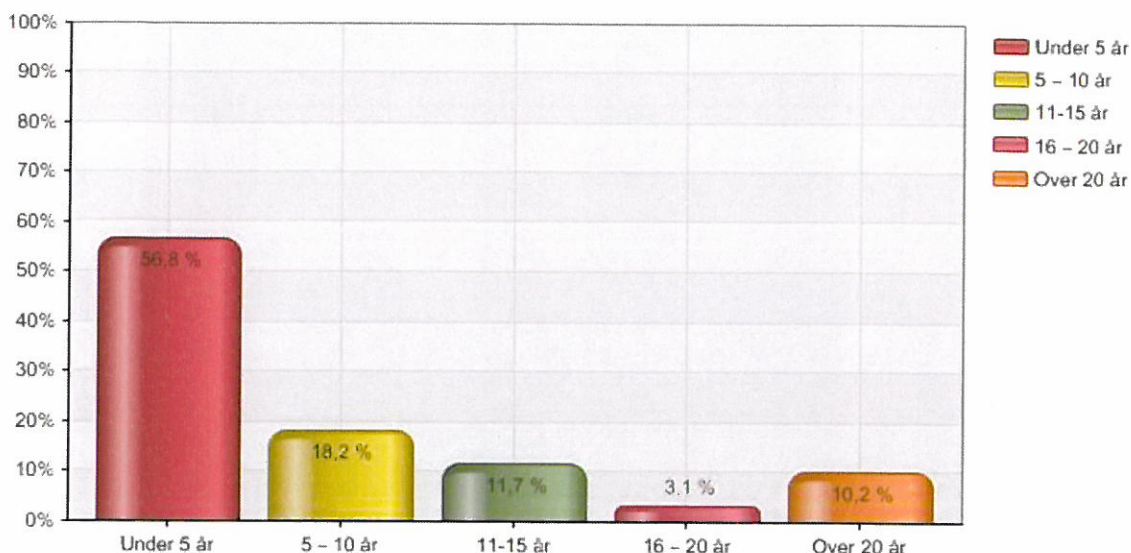
	Total	Under 20 år	20-30 år	31-40 år	41-50 år	51-60 år	60-70 år	Over 70 år
	%	%	%	%	%	%	%	%
Redusere produksjonen	6,4	0,0	0,0	4,5	5,9	5,7	11,9	28,6
Endre produksjonen	20,2	0,0	0,0	24,2	21,6	17,0	31,0	0,0
Øke produksjonen	44,5	0,0	85,0	54,5	46,1	37,5	26,2	14,3
Ingen av delene/usikker	35,9	0,0	15,0	28,8	36,3	44,3	35,7	57,1
Total	326	0	20	66	102	88	42	7

7.1 Investeringer

Over halvparten av gårdbrukerne har investert de siste fem årene, mens en av ti ikke har investert vesentlig de siste 20 årene. Her er det verdt å merke seg at det vil variere hva den enkelte mener er "en stor investering". Spørsmålet er satt ganske åpent fordi det vil være ulikt fra gård til gård hva som er en stor investering.

I spørreskjemaet var det satt opp følgende kommentar til spørsmålet: "Hva som er store investeringer kan være forskjellig fra bruk til bruk. Vi tenker her at ei stor investering skal være viktig for drifta. Både bygningsmasse og maskinpark mv. inngår."

Figur 7 Hvor lenge er det siden det ble gjort store investeringer i driftsapparatet på gården? (total 326)

Ikke uventet er det størst interesse for å øke produksjonen blant de som har investert nylig. Over 50 prosent av de som investerte de siste fem årene ønsker å øke produksjonen. Blant de som ikke har investert de siste 20 årene er det rundt 24 prosent som vil øke produksjonen. Samtidig er det en tydelig større andel blant de som ikke har investert på over 15 år, som ønsker å redusere produksjonen (rundt 20 prosent). Tallet for de som nylig har investert er under fem prosent.

Tabell 5 Hvor lenge er det siden det ble gjort store investeringer i driftsapparatet på gården?

	Total	Grong	Høylandet	Lierne	Røyrvik	Snåsa	Namsskogan
	%	%	%	%	%	%	%
Under 5 år	56,8	70,8	58,7	42,3	33,3	63,2	30,8
5 - 10 år	18,2	16,9	20,6	19,2	33,3	16,0	15,4
11-15 år	11,7	4,6	7,9	19,2	8,3	13,2	19,2
16 - 20 år	3,1	1,5	4,8	0,0	0,0	3,8	7,7
Over 20 år	10,2	6,2	7,9	19,2	25,0	3,8	26,9
Total	324	65	63	52	12	106	26

Vi ser at det varierer mye mellom kommunene når det gjelder investering den siste tiden. Dette kan henge sammen med type produksjon og produksjonsmiljø, investeringsevne eller hvordan bøndene ser på mulighetene i framtida. Vi har ikke gått inn og sett nærmere på dette i denne rapporten.

7.2 De som vil gjøre noe - hva vil de?

Blant de som har krysset av for at de vil gjøre noe (redusere, endre eller øke produksjonen), vil de fleste øke eksisterende produksjon (142), fornye driftsapparatet (97) og forbedre

produksjonsresultatet (92). 15 av gårdbrukerne vil redusere produksjonen, 13 vil selge/leie bort melkekvoten, 17 vil avslutte husdyrproduksjonen⁵ og 39 står foran salg eller generasjonsskifte.

7.3 De usikre

Rundt 35 prosent av de som er intervjuet er usikre på hva de vil gjøre framover eller ønsker ikke endringer.

De som var usikre eller ikke ønsket å gjøre noen endringer var i stor grad fornøyd med dagens situasjon (50 svarte dette, dvs. 43,5 prosent av de 115 som svarte). Trolig ligger en del av de som nettopp har investert i denne gruppen. En av tre som har svart usikker eller ikke ønsker endringer, har nådd maks kapasitet i driftsbygningen og like mange ønsket ikke mer arbeid. Rundt en firedel er usikker på framtida på grunn av raske endringer i rammebetingelsene, og like mange ønsker ikke større gjeldsbelastning. Bare svært få oppgir manglende interesse for gårdsdrift, at ingen vil overta gården, eller at man ikke vet hva man skal satse på.

De usikre er en viktig målgruppe for prosjektet denne rapporten er en del av. Paradoksalt nok er det mange fra denne gruppa som ikke vil være med i prosjektet framover. Mer enn en av fire av disse sier nei til å være med videre.

Tabell 6 Hvorfor er du/dere usikre eller ikke interessert i å utvide, redusere eller endre produksjonen?⁶

Alternativer	Prosent	Verdi
1 Har i den siste tiden bygd ut	12,2 %	14
2 Har i den siste tiden økt produksjonen	13,9 %	16
3 Er fornøyd med slik det er i dag	43,5 %	50
4 Har nådd konsesjonsgrensen	2,6 %	3
5 Har nådd maks kapasitet på driftsbygningen	31,3 %	36
6 Er med i samdrift - dermed ikke mulig	1,7 %	2
7 Ønsker ikke mer arbeid	30,4 %	35
8 Er usikker på framtida på grunn av raske endringer i rammebetingelsene	28,7 %	33
9 Ønsker ikke større gjeldsbelastning	23,5 %	27
10 Ingen vil ta over gården	6,1 %	7
11 Jeg har mistet interessen for gårdsdrift	3,5 %	4
12 Jeg vet ikke hva jeg/vi skal satse på	5,2 %	6
13 Annet, spesifiser her	33,0 %	38
Total		115

⁵ Grunnen til at tallene her og i fig.7 er noe ulike, er fordi de spurte har fått samme spørsmål to ganger, og noen har unnlatt å svare andre gang, samt at noen kan ha svart annerledes.

⁶ Her har respondentene fått krysse av for flere alternativer.

7.4 Forskjell på næringene

Ser vi på husdyrprodusentene ønsker halvparten av dem å øke produksjonen de nærmeste fem årene, uavhengig av hvilket dyreslag de har. Blant saueeierne ser vi den største planlagte reduksjonen i produksjon. Dette er likevel ikke noe høyt tall (13 % av de som har sau som hovedproduksjon). Innenfor svin er det ingen som sier de vil redusere.

Blant melkeprodusentene utmerker grongningene seg med en liten andel usikre og en tilsvarende høy andel (71,9 %) som vil øke produksjonen. I de andre kommunene er det flere som er usikre på hva de vil gjøre. Felles for alle kommunene er at det er svært få som vil redusere produksjonen. Høylandet, Snåsa og Røyrvik utmerker seg med stor andel som vurderer å endre produksjonen.

Tabell 7 Jeg tror jeg/vi i løpet av de nærmeste fem årene vil (Melkeprodusenter, fordelt på kommuner)⁷

Jeg tror jeg/vi i løpet av de nærmeste fem årene vil	Total	kommuner					
		Grong	Høylandet	Lierne	Røyrvik	Snåsa	Namsskogan
	%	%	%	%	%	%	%
Redusere produksjonen	3,7	6,3	6,3	3,2	12,5	0,0	0,0
Endre produksjonen	19,3	6,3	28,1	12,9	37,5	25,0	10,0
Øke produksjonen	52,2	71,9	40,6	51,6	62,5	45,8	50,0
Ingen av delene/usikker	32,3	18,8	34,4	35,5	50,0	33,3	40,0
Total	161	32	32	31	8	48	10

Mange av de som driver jakt/fiske og reiseliv vil øke produksjonen. De fleste innen disse næringene har dette som tilleggsnæring og rundt halvparten vil øke produksjonen de nærmeste fem årene. Blant de få som har dette som hovednæring er tallet høyere. Alle de fire som har bygdeturisme/reiseliv som hovedproduksjon planlegger økning.

7.5 Hvor langt har de kommet med planene?

Når vi ser bort fra de som er usikre eller ikke ønsker å gjøre endringer, ser vi at 80 av de som har tenkt å gjøre noe, har konkrete planer som skal gjennomføres i løpet av 1-2 år. I underkant av 100 har mer langsiktige planer. En del av disse har en ide som må videreutvikles, andre har litt mer uklare eller langsiktige planer. Det er ikke store forskjeller mellom kommunene i dette spørsmålet.

⁷ Respondentene har hatt mulighet til å sette flere kryss

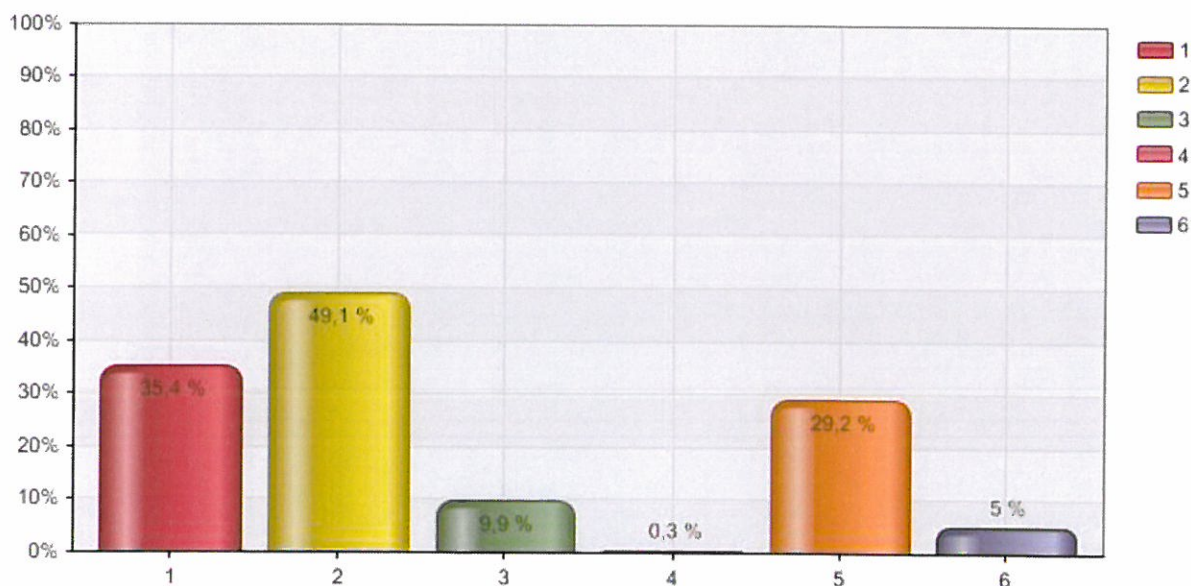
Tabell 8 Hvor langt har du/dere kommet med planene for gården? (dette spørsmålet gikk ikke til de som var usikre eller ikke ville gjøre endringer)

Navn	Prosent
Har mange ideer, men ingenting er bestemt ennå	23,8 %
Ideen er klar, men må utvikles videre	17,6 %
Har konkrete planer som gjennomføres i løpet av 1-2 år	38,1 %
Har mer langsiktige planer	6,2 %
Annet, spesifiser her	14,3 %
Total	210

7.6 Situasjonen om ti år

Langt de fleste er optimistiske for framtida på gården sin. Halvparten mener at produksjonen vil være økt om ti år. Samtidig er det så mange som 32 av gårdbrukerne (nesten 10 %) som mener drifta vil være nedlagt om ti år. Ti prosent av melkebøndene og 13 prosent av sauebøndene tror drifta vil bli langt ned. Rundt tre av ti tror gården vil være solgt i løpet av de nærmeste ti årene.

Figur 8 Hvordan tror du/dere situasjonen ved gården din er om ti år?

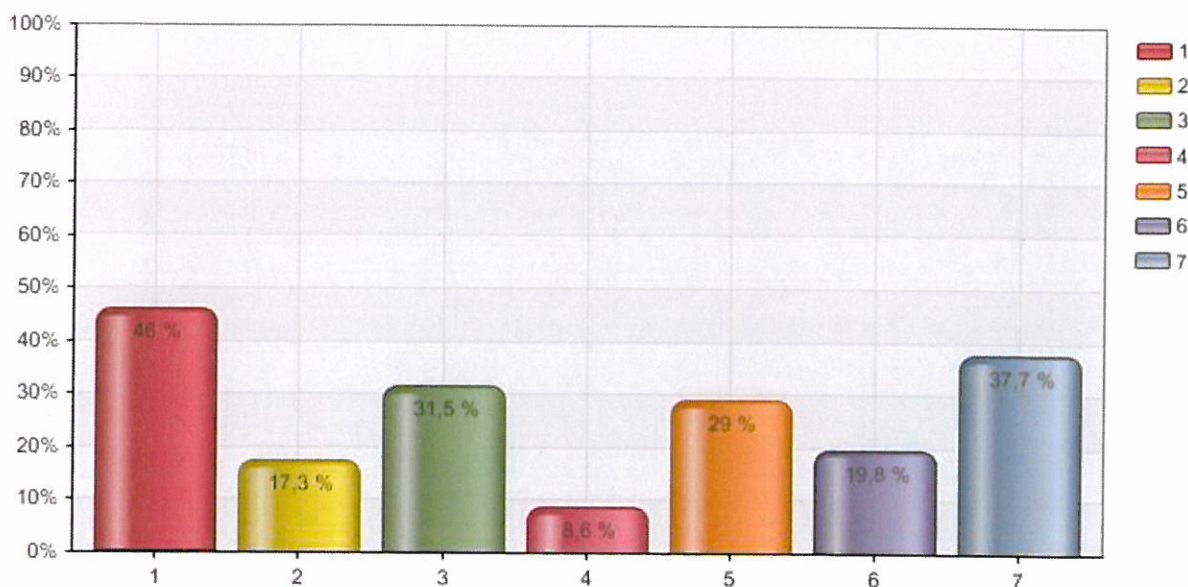

Alternativer	Prosent	Verdi
1 Som i dag	35,4 %	114
2 Økt produksjon	49,1 %	158
3 Driften på gården er nedlagt	9,9 %	32
4 Fraflyttet	0,3 %	1
5 Solgt innenfor familien	29,2 %	94
6 Solgt utenfor familien	5,0 %	16
Total		322

7.7 Vil selge til slektninger – helst egne barn

Det er fortsatt viktig for gårdbrukerne at gården selges til noen i slekta, og gjerne til egne barn. Bare rundt åtte prosent synes det er greit å tenke på å selge til ukjente. For tre av ti er det viktig å få bo på gården resten av livet, og to av ti ønsker å jobbe der etter at andre har overtatt ansvaret.

Figur 9 Hva er viktig for deg/dere når du/dere slutter som gårdbrukere?

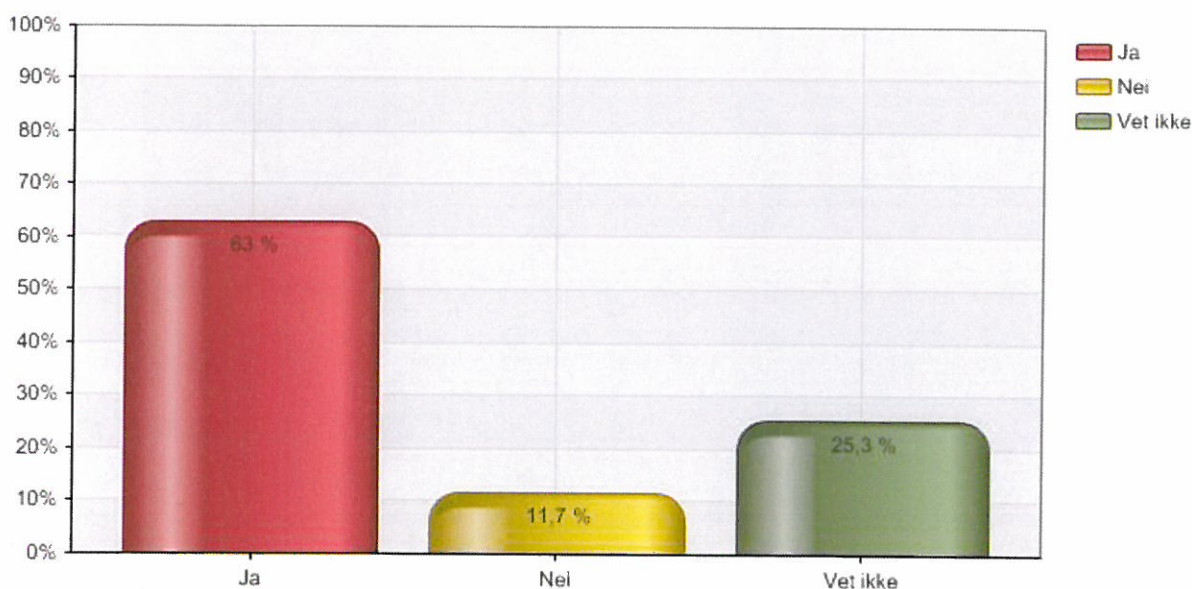

Alternativer	Prosent	Verdi
1 Våre barn tar over gården	46,0 %	149
2 Noen i slekta tar over gården	17,3 %	56
3 Viktig å selge til noen som vil utvikle gården videre	31,5 %	102
4 Greit for oss å selge til noen vi ikke kjenner	8,6 %	28
5 Viktig å bo på gården selv resten av livet	29,0 %	94
6 Viktig å ha mulighet til å jobbe på gården etter salg	19,8 %	64
7 Uaktuell problestilling nå	37,7 %	122
Total		324

7.8 Optimisme for framtida

De fleste gårdbrukerne vil anbefale ungdom å satse på næringa. 63 prosent sier ja til det. 11,7 prosent vil ikke anbefale ungdom å bli bønder, mens drøyt 25 prosent er usikre på om de vil anbefale ungdom å gå inn i landbruket. Når mer enn en av tre sier nei eller ikke vet om de vil anbefale landbruket for ungdommen, er dette et høyt tall som nok gjenspeiler usikkerheten i næringa.

Figur 10 Vil du/dere anbefale ungdom å gå inn i landbruket?

Alternativer	Prosent	Verdi
1 Ja	63,0 %	204
2 Nei	11,7 %	38
3 Vet ikke	25,3 %	82
Total		324

Som det kommer fram i tabellen nedenfor, er det noen forskjeller mellom kommunene i dette spørsmålet. Dette kan skyldes en rekke faktorer som vi ikke ser på her.

Tabell 9 Vil du/dere anbefale ungdom å gå inn i landbruket? Fordelt på kommunene

	Total	Grong	Høylandet	Lierne	Røyrvik	Snåsa	Namsskogan
	%	%	%	%	%	%	%
Ja	63,0	65,2	60,3	57,7	66,7	67,6	53,8
Nei	11,7	9,1	14,3	13,5	16,7	8,6	19,2
Vet ikke	25,3	25,8	25,4	28,8	16,7	23,8	26,9
Total	324	66	63	52	12	105	26

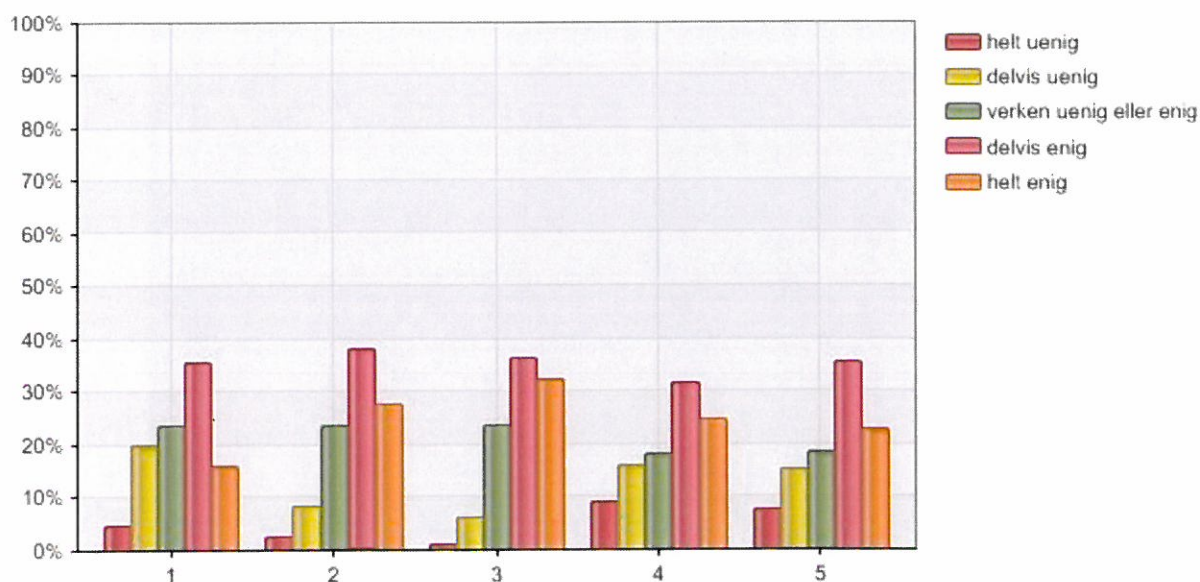
7.9 Meninger om landbruket i egen kommune

En av fire er uenige eller delvis uenige i at landbruket i egen kommune er framtidsrettet. Nesten en av ti er uenige i at landbrukskontoret er en viktig utviklingsaktør. Tar vi med de som er delvis uenige, er vi oppe i en av fire. Rundt en av fire mener også at kommunen som helhet ikke støtter godt opp om landbruket. Dette er forhold som næringa og kommunene bør se nærmere på.

Det er stor enighet blant de spurte om at det er godt fagmiljø og godt samarbeid i næringa.

Svarene på disse spørsmålene varierer fra kommune til kommune. De kommunevise resultatene kan kommunene eventuelt bruke til å utvikle og bedre disse forholdene.

Figur 11 Hva mener du/dere om landbruket i din kommune?

Total :326

Alternativer

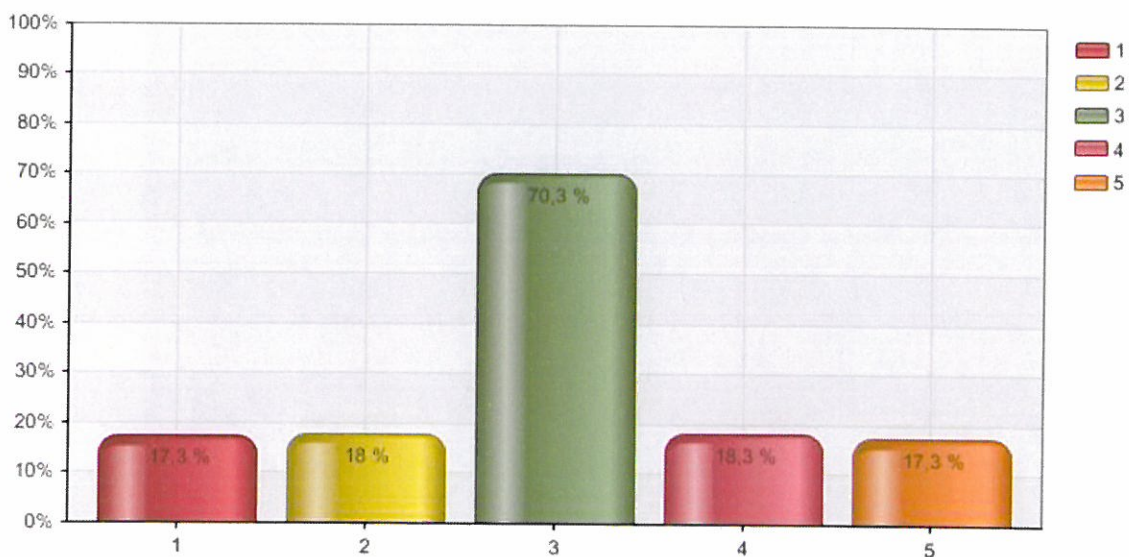
- 1 Framtidsrettet
- 2 Godt fagmiljø
- 3 Godt samarbeid innad i næringen
- 4 Landbrukskontoret er en viktig utviklingsaktør for landbruket i min kommune
- 5 Kommunen som helhet støtter opp om landbruket.

7.10 Samarbeid

Over 80 prosent samarbeider med andre om en eller flere ting i drifta, mens 17 prosent (56 gårdbrukere) ikke samarbeider med noen. Maskinsamarbeid er vanlig i landbruket, og det gjenspeiler seg i denne undersøkelsen også. 70 prosent av brukerne samarbeider med andre om maskiner. 59 av bøndene (18%) er med i samdrift. Det betyr at en av tre melkeprodusenter i undersøkelsen er i samdrift. Under "annet" kommer blant annet samarbeid om jakt og fiske.

Det varierer mellom næringene hvor mye de samarbeider med andre. Nesten alle melkeprodusentene har samarbeid med andre brukere. Bare 7,5 prosent sier at de ikke samarbeider med noen. De samme tallene for sau (hovedproduksjon) er 16,7 prosent og svin 23,5 prosent.

Figur 12 samarbeider du med andre?

Alternativer	Prosent	Verdi
1 Samarbeider ikke med noen	17,3 %	56
2 Beitesamarbeid	18,0 %	58
3 Maskinsamarbeid	70,3 %	227
4 Melkesamdrift	18,3 %	59
5 Annet	17,3 %	56
Total		323

7.11 Samarbeid fordelt på kommuner

Også når det gjelder samarbeid ser vi forskjeller mellom kommunene. Halvparten av de spurte i Namsskogan opplyser at de ikke samarbeider med noen, mens i Grong er det bare drøyt ni prosent som sier det samme. De fleste melkeprodusentene samarbeider som tidligere nevnt med noen. Det er 2-3 i hver kommune som ikke samarbeider med noen, ellers er de aller fleste med i maskinsamarbeid. Når det gjelder samarbeid ved å gå i samdrift, skiller melkebøndene i Snåsa seg ut ved at bare tre som oppgir at de er med i en samdrift (6,3 prosent). I de andre kommunene er det 30-45 prosent som er med i samdrift. Mange sauebønder er med i maskinsamarbeid (68,5 prosent) og rundt en tredel er med i beitesamarbeid.

Tabell 10 Samarbeider du/dere med noen? Fordelt på kommunene

	Total	Grong	Høylandet	Lierne	Røyrvik	Snåsa	Namsskogan
	%	%	%	%	%	%	%
Samarbeider ikke med noen	17,3	9,4	14,3	19,2	16,7	15,1	50,0
Beitesamarbeid	18,0	20,3	11,1	19,2	8,3	24,5	3,8
Maskinsamarbeid	70,3	68,8	74,6	75,0	41,7	77,4	38,5
Melkesamdrift	18,3	20,3	22,2	30,8	25,0	8,5	15,4
Annet	17,3	40,6	15,9	5,8	33,3	9,4	11,5
Total	323	64	63	52	12	106	26

8 De som ønsker oppfølging

Av de 326 intervjuede er det 267 som ønsker å være med videre i prosjektet. Det betyr at prosjektet oppnår å få med 82 prosent av de som deltar i spørreundersøkelsen. 53 takker nei til videre deltakelse. Samtidig vil de fleste av de som takker nei likevel ha oppdateringer om hva som skjer i prosjektet framover. Det er bare 16 som ikke vil det. De som skal endre produksjonen er den gruppen som er mest ivrig på å bli med videre. Over 95 prosent av disse har meldt seg på videre.

Som det står tidligere i denne rapporten er det 117 som er usikre på hvilken utvikling de ønsker på gården sin i årene som kommer. 32 av disse ønsker ikke å være med videre i prosjektet. Dermed faller en firedel av de usikre fra allerede nå i prosjektet. Det viser seg at denne gruppen er den der flest sier nei til å være med videre. Dermed er det fare for at prosjektet ikke fanger opp en del av de brukerne som kunne hatt glede av rådgiving. Det er ikke sett nærmere på hva som kjennetegner disse på andre områder.

Tabell 11 Jeg/vi melder meg/oss på som deltakere videre i prosjektet fordelt på planer for de nærmeste fem årene

Blir med	Total	Jeg tror jeg/vi i løpet av de nærmeste fem årene vil			
		Redusere produksjonen	Endre produksjonen	Øke produksjonen	Ingen av delene/usikker
	%	%	%	%	%
Ja	90,6	81,0	95,3	89,7	71,9
Nei	16,9	19,0	4,7	10,3	28,1
Total	320	21	64	145	114

8.1 Hva ønsker de?

Bøndene har mange forslag til kurs. Temaer som blir nevnt: økonomi/økonomisk rådgiving, eiendomsoverdragelse, hvilke områder i landbruket er det mulighet for lønnsom produksjon, hvordan få hensiktsmessige løsninger i driftsbygningen, fagmøter, verdien av kortreist mat, tilskuddsmuligheter, arbeidsrutiner i hverdagen, skog, inn på tunet, "puff i ræva-kurs". Det er en lang liste, dette er bare utdrag. Hele lista legges ved som vedlegg til rapporten.

9 Sentrale resultater

9.1 Både optimisme og usikkerhet

Rundt 200 eiere av gårdsbruk jobber som heltidsbønder i Indre Namdal. Landbruksnæringa er en viktig del av regionens næringsliv og er en av hjørnesteinsnæringene. Halvparten av bøndene tror på økt produksjon ved egen gård de nærmeste ti årene, og like mange har investert vesentlig de siste fem årene. Samtidig er mer enn en tredel usikre på utviklingen av gården sin. En av ti tror drifta vil bli lagt ned på gården de neste ti årene.

9.2 Delt i forhold til ungdommen

Over 60 prosent vil anbefale landbruket som yrkesvei for de unge. Det tyder på en positiv innstilling hos de som driver eiendommene i dag. Samtidig er så mange som nær 40 prosent usikre eller sier nei til å anbefale landbruk for den kommende generasjonen.

Vi ser at mange av bøndene i Indre Namdal er optimistiske samtidig som en betydelig del av næringen er usikker på hvordan framtida på gården vil bli. Undersøkelsen viser med andre ord en næring med både framtidstro og usikkerhet.

9.3 Behov for jord

116 (en tredel) av gårdbrukerne opplyser at de har behov for mer jord enn de har i dag. Dette tyder på optimisme og ønske om stadig utvikling, samt at jord er et knapphetsgode det er stor etterspørsel etter i regionen. 170 leier i dag jord i tillegg til det de selv eier.

9.4 De fleste samarbeider med noen

Over 80 prosent samarbeider med noen. Dette varierer sterkt mellom kommunene. Halvparten av de spurte i Namsskogan samarbeider ikke med noen. Grong utmerker seg i den andre enden av skalaen ved at bare drøyt ni prosent ikke har samarbeid. Snåsa skiller seg ut ved at svært få melkeprodusenter er i samdrift.

10 Vedlegg

Gårdbrukernes forslag til kurs:

Økonomi
Driftsbygninger m/ gode løsninger
Få økonomi inn i rådgiving, spes på driftsbyggn. Lite fokus på billige løsninger, knytte sammen med eksisterende bygg, unngå produksjonsavbrekk.
Fokus på å presentere landbruk for kommende generasjoner (skoler og barnehg) Hva betyr landbr for vår framtid og kultur?
Og bevestigjøre voksne i sin omtale om landbruk.
Fokus på å produsere mat, verdi av kortreist mat
Se spm 27
Savner fagmøter som det har vært minimalt av
Bedre økonomi (blir styrt av andre) - for lite igjen og vi får ingen rekrutering
På svineproduksjon er det mye bra fagmøter/kurs på Mære - kommer ikke på noe
Økonomi, gjennomgang analyse
Økonomistyring- regnskapsgjennomgang og klare konklusjoner ut fra det
Få folk til å fokusere på hverdagsrasjonalisering
Bygningplanlegging - vurderinger omkring bruk av gammelfjøs eller ikke.
Eiendomsoverdragelse
-Utbyggingsplaner og muligheter for kjøttproduksjon
Regnskapsforståelse
Inn på tunet
Bioenergi - hvordan utnytte energien i en produksjon
Tema: På hvilke områder i landbruket er det muligheter for lønnsom produksjon? God innleder
Beitebruk
Info om tilskuddsmuligheter,
-muligheter for midler som avhjelper vedlikehold
Generasjons-skifte
Brunst-kurs
driftsbygninger= hvordan få til en rimelig driftsbygning som er hensiktsmessig for å arbeide. Holde investeringskostnadene nede.
Hva kan man gjøre ut fra ressursgrunnalet på gården, samarbeid= maskine, nabo eierskiftekurs
NUG??
Oversikt over tilskuddsmuligheter, og midler det kan søkes på.
Info om muligheter for økonomiske støtteordninger ved feks utbygging
Info om økonomi ifm overdragelse
Kunnskap om økonomistyring- få optimal økonomi ut av det.
Info om Biobrensel
Knytte felles/sammenfallende interesser- jordleie feks og andre samarbeidsmetoder
Motivasjonskurs
Hvardagsrutiner-praktisk gjennomføring av dem
Økonomistyring- bruk av regnskap og gjøre valg ut fra det.
"Sautur" for å se på bygningsløsninger, luftegård m.m
Skogbruksnybegynnerkurs
Tilskuddsordninger info om dem
Biobrensel - flisfyring og strømsparing.
Generasjonsskifte
Mekaniseringsøkonomi - surfor.
Økologisk kornproduksjon
Driftsøkonomi
Agronomi - Kunnskap om jordbruksdrift
Fôrproduksjon
Utbygging
Økonomi
Fôrproduksjon
Utbygging
Økonomi

Fôring-ytelse. Problematikk sur vom hos høytstående melkekyr.
 Kunnskap om stadie forbedringsområder og optimalisering av drifta (bekrefelse eller ikke på det en gjør)
 Opprettholdelse service og motivasjon fra landbrkont. med ønske om å styrke landbruket, Gjøre oss synlig mot annen
 sysselsetting

- Info om tilskuddsmuligheter
- Mer aktivitet mot skogbrukere, rydding, ungskog m.m
- Kunnskapsrike/gode innledere viktig
- Ønske om lokale (Snåsa) kurs og møter
- Rådgiving ifm generasjonsskifte
- finnes det noe alternativ til kua, som man kan tjene penger på?
- Økonomi, investeringer, mekaniseringslinje, entreprenører kontra egen høstelinje.
- Melkeproduksjon: ny driftsbygning
- Inn på tunet= hvilke muligheter finnes?
- Hva kan man finne på med en gård?
- Eierskifte
- Hva kan gården brukes til?
- er ikke interessert i jordbruk lenger etter som jobber utenom landbruket
- Generasjonsskifte
- sau- beitebruk, innmarksbeite
- Samdriftskurs dersom melkekvote blir gitt.
- Bondevelferd
- Ser behov for kalvstellkurs.
- Burde fått til bedre samarbeid mellom prodl. bondelag, sau/gris, NLR og landbrukskont
- Gode, inspirerende innledere på tilleggsnæringer, slik at vi får påfyll og mulighet til miljø/felleskap også i den næringa.
- Bær- og grønnsakdyrking.
- Driftsplanlegging
- jordbær dyrking/ fagseminar- plantevern, gjødsling, vanning, nye plantesorter
- Økonomi og investeringer. Hva gjør at noen klarer å investere, andre ikke
- Økonomi på høgt plan. Best mulig utnyttelse og langsiktig planlegging.
- Langsiktig planlegging ifm eiendomsoverdragelse
- Regnskap
- bruksutbygging, økonomi, investeringer. Hvordan få til rimelige bygg?/ folkefjøsset.
- Til inspirasjon det glade budskap
- Generasjonsskifte-eierskifte
- Generasjonsskifte-eierskifte
- Generasjonsskifte-Eierskifte
- Sau
- Driftsledelser
- økonomi i melkeproduksjonen
- Kjøttproduksjon på storfe
- Billige driftsbygninger
- Idéutvikling
- Interesse for NUG
- Kan klimaendringene gi muligheter for uvanlige/ nye produksjoner i IN?
- Framheve viktigheten av hele gården som ressurs, og hvordan utnytte den, skogen fex.har kommet helt i bakleksa de
 siste årene.
- Legge mer vekt på agronomi!!
- Utegangdrift
- Brunstkurs
- Fôring for høyere mjølkeproduksjon/bedre helse
- 1. Framheve viktigheten av skogen som ressurs på gården/være en aktiv skogbruker.
- 2. Muligheter for mindre bruk/deltidsbrukeren
- Obs til 32: Vil kun ha info på epost
- melketeknikk for de som ikke har mye praksis fra før
- fôring
- inseminering/ drektighets kontroll i båsfjøs
- kursene må være matnyttige og ikke lagt lista for høyt. Må være slik at man kan benytte kunnskapen direkte i fjøset/
 jordet
- Gården som ramme for det gode liv. gården som etableringsramme for annen næringsutvikling.
- Det bør være en jentestand på fase 2 - hvordan er det å komme inn på en gård, generasjonsutfordringer, grensesetting,
 osv
- Agronomien ut på åkeren
- skog= tynning og høsting

- personlighetstester- hvordan er jeg ifht andre - samarbeid
- pløyekurs, tevling i pløyning. kurs for økologisk- jordarbeiding, forstrategier, ønløp på åker osv.
- Praktisk tilrettelagt slik at man kan benytte seg av kunnskapen i etterkant.
- Førstehjelpskurs
- praktisk utvikling av Inn på Tunet
- Godt brunørretfiske og hytter som næring
- Eierskifte i landbruket
- Generelt om inntektsmuligheter på gården (inspirasjonsseminar)
- Generasjonsskifte
- Rådgiving på tema "veien videre" valg framover.
- Byggeledelse fra A til Å
- Bruksutbygging fra plan til ferdig bygg
- Eierskifte, gjerne i gruppe
- Juletreproduksjon
- Grupper for nye brukere, gjerne utover kommunegrensene
- Moderne driftsbygninger for mjølkeprod m. fagekspertise og praktiske erfaringer.
- Inn på Tunet
- Kurs i tilsyn på utmarksbeite/kadaverleiding.
- Eiendomsoverdragelse
- Kurs i tilleggsnæringer
- Bioenergi
- Økonomien i drifta= forståelse for regnskap og økonomi
- Kursdager med flere tema= tidsnød
- Viktig at kurs blir avholdt på rolig årstid
- Ikke spre negative holdninger til barna (neste generasjon). Rekruttering. Positivitet.
- Faglig innen sau.
- Fôring for høg avdrått i mjølkeproduksjon
- "Puff i ræva kurs".
- > motivasjonsseminar med informasjon om
- ordninger, tilskuddsmuligheter osv.
- Økologisk kornproduksjon og krossing.
- Birøkt
- Drift av skog (planlegging av drift og økonomi)
- Kyllingproduksjon
- Innføring i regnskap, lover og regler for "ferske" gårdbrukere.
- Endret driftsopplegg
- Evt omlegging til økologisk drift?
- Rammebetingelser/tilskuddsordninger
- Storfekjøttproduksjon
- Grasproduksjon (konvensiell)
- Utbygging/økonomi
- Endret driftsopplegg
- Generasjonsskifte på Anne Grethes gård?
- Generasjonsskifte
- Nyetablering
- Serveringslokaler/pub/møtelokaler
- Få mest mulig ut av egne og gårdens ressurser: motivasjon og nytenking
- Omlegging av drifta
- Nytenking, gården som arena
- Nyetablering, bedriftsleder/utvikling
- Inn på Tunet
- Reise/gårdsliv,
- Bygdeturisme, turistnæring
- Omlegging av drift
- Generasjonsskifte
- 1. Inn på tunet - nettverk
- 2. Kommunikasjon mellom samdriftsmedlemmer
- Økonomistyring og ledelse
- Eierskifte/generasjonsskifte kurs
- Fôring av sinaku
- Kurs i håndtering av "Trollkyr"
- Kløyvskjæring
- Ombygging av fjøs

- Dyrevelferdskurs for storfe
- Eiendomsoverdr. i landbruket
- Driftsbygninger. Kurs i "selvbyggerfjøs" og kunne ta i bruk et skogsvirke til matrial i nye driftsbygninger.
- Kurs i hvordan og spare kostnader.
- eierskifte
- Forvaltning av skog
- Økonomi i skog og utmark
- Beiterydding
- Biobrensel
- Langtidssjukmeldt- info, tilretteleggingstiltak, og mulige støtteordninger.
- Økonomiveiledning Ole Chr Hallesby- bedriftsrådgiverrolle.
- Helhetlig rådgiving økonomi, større perspektiv - finne mer bak tallene. Driftsregnskap
- Regnskapsanalyse i grupper, Gjennomsnittstall til å sammenligne og gjøre vurderinger ut ifra (kan være betalingstjeneste)
- Byggeprosess fra A til Å
- Faglig oppdateringer fra NLR, Svinavslag og Nortura, bra- bør fortsette
- Eierskifte
- Folkefjøsset
- Eierskiftekurs
- Etableringskurs
- Økonomi (Regnskapsføring, budsjettering)
- Oppføring av okser : Økning/forbedring av kjøttproduksjon
- Restaurering av driftsbygning
- Planlegging av hyttefelt
- Gjødelseplanlegging og plantevernkurs
- Generasjonskifte
- Deltidsbruker tema
- Bygg teknisk fagarbeid. Lover og forskrifter
- Lønnsomhet i å utnytte egne ressurser(arb.kap og gården, feks få 2 kr ekstra pr kg kjøtt, kvantumsfordeler osv)
- Rådgiving på gården som helhet- inv.økonomi
- Får dekt mye info på gris Norura og Norsvin
- Økonomistyring.
- forståelse for gårdsøkonomi, utfordringer og muligheter. hvilke muligheter har man som bonde, søknadsmuligheter.
- Skog og
- skogskjøtsel, generell kunnskap om skogen og utnyttelse av den.
- byggeledelse, praktisk
- småskala reiseliv= mat og opplevelser, vertskapsrollen, markedsføring, videreutvikling og prising.
- Alternativ bruk av gården, finnes det andre markeder/ behov gården kan dekke?
- Motivasjon/inspirasjon, noe som er positivt vinklet. Litt mer gå på vilje når man går hjem, noen som forteller at det er viktig med landbruk!
- Bra ar Vegvalgsprosjektet er satt igang.
- Trenger rådgivning på grovfôrproduksjon og saueproduksjon
- Kurs i overgang til pensjonisttilværelsen
- Det er viktig med seminar eller temadager som bidrar til å gi landbruket status.
- Ønsker et tema/seminar som er for hele brukerfamilien, ikke bare gårdbrukeren.
- Ønsker et kurs innen agronomi vedrørende grøfting og om grovfôrdyrking og kvalitet på grovfôr (ernæringsverdi).
- Avløserkurs i Høylandet for å sikre tilgang på avløser
- Avløserkurs i Høylandet for å få bedre tilgang på avløser
- Kurs i økologisk landbruk.
- Motivasjonseminar for å få flere ungdommer inn i landbruket.
- Ønsker individuell rådgivning på økonomi
- Det er generelt for mye kurs. Men viktig at kurs går over mer enn en dag og har overnatting, slik at man får en blanding av foredrag
- på dagtid og erfaringsbaserte diskusjoner på kveldstid.
- Kurs i helt nye næringer viktig, eksempelvis cognackurs.
- Sosiale treffpunkt er viktig for å unngå ensomhet, eksempelvis seminar eller bondecafé
- Kurs i eierskifte i landbruket
- Alternativ tilleggsnæring på gården
- Økologisk landbruk (felles i regionen og/eller i egen kommune)
- Gamle dyreraser
- Småskalaproduksjon
- Beiting
- Utnytte låvetørking av høy bedre - teknikker.

Bedre utnyttelse av sauegjødsla.
 Beiting/rovvilt/kulturlandskap/beitebørs
 Utradisjonelle, enkle og billige fjøsløsninger
 Pensjon/tidligpensjon for gårdbrukere-
 Bioenergi
 Utmarksnæring/nettverksbygging/
 Generasjonsskifte/eiendomsoverdragelse
 Samlivskurs.
 Bruksutbygging med fokus på utnyttelse av eksisterende bygninger.
 Prissetting av tjenester.
 Skogskjøtsel
 Generasjonsskifte/eiendomsoverdragelse
 Utmarksnæring - produktutvikling/salg/markedsføring
 Økonomi - generell økonomi gårdsdrift
 Generasjonsskifte/eiendomsoverdragelse
 Inspirasjonskurs, ikke for seriøst/mye humor/liv og lyst.
 Utleie av laksevald - salg/markedsføring/produktutvikling
 Økonomi - generell landbruksøkonomi
 Tilskuddsordningene
 Laksefiske - salg/markedsføring/økonomi
 Bioenergi
 Økonomi - generell landbruksøkonomi
 Generasjonsskifte/eiendomsoverdragelse
 Utvikling av laksefiske
 Økonomi - regnskap
 Samarbeid generelt
 Samarbeid
 Generasjonsskifte/eiendomsoverdragelse
 Lønnsomhetsvurderinger ved investeringer.
 Samarbeid/konfliktløsning/kommunikasjon.
 Workshop med ander samdrifter/erfaringsutveksling
 Utfordringer ved innleid utenlandsk arbeidskraft/hvordan gjør man det.
 Hallesbyforedrag
 Kommunikasjonskurs
 Generasjonsskifte/eiendomsoverdragelse
 Kurs for nye bønder - økonomi og administrasjon
 Markedsføring/salg
 Reiseliv/jakt/fiske/utleie av laksevald
 Beregning av arbeidsbelastning/arbeidsforbruk
 Generasjonsskifte/samlivsbrudd
 Skogsdrift, temakurs + drift og økonomi
 Gårdsturisme
 Kvalitet fra jord til fjøs
 Fokus på melkeproduksjon
 Praktiske, enkle løsninger av fjøs
 Eierskifte
 Generelle landbrukstema
 Inn på tunet
 Skogbruk
 Fôring i kjøttproduksjon
 Generasjonsskifte
 Kontakt med "yrkesbrødre" er et alfa og omega, for at det skal vere atraktift som bonde. Du må ha en diskusjonspartner
 er gang i blant!
 Inn på tunet/grønn omsorg
 Data, - IT-kunnskap
 Landbruket i Indre Namdal er og vil være helt avhengig av et forsatt sterkt landbrukssamvirke, både økonomisk og ikke
 minst faglig og
 sosialt. Samvirketanken og -behovet må vekkes hos unge bønder.
 Forslag til kurstema:
 Samvirke i teori og praksis.
 Samdriftsmodeller.
 Drifts- og økonomistyring.
 Kvalitetsproduksjon av grovfôr

Fagtema produksjon.
Driftsøkonomi i melkeproduksjonen.
Utbygging/omgjøring av eksisterende driftbygning for melkeproduksjon med fokus på kostnadseffektive løsninger.
Diskusjonsgrupper/meningsutveksling mht driftsøkonomi i melkeprod.
Driftsøkonomi generelt.
Samarbeid.
Fagtema.
kurs for nye/unge bønder
- Eierskiftekurs
Fôrdyrkingskurs (planlegging EK)
Driftslederkurs
Økonomisyring - regnskapsforståelse
Bioenergi
Økologisk kornproduksjon
Ønsker veivalgrådgivning med en del felles for hele samdrifta for å arbeide med hvordan jord og fjøs skal brukes etter at melkeproduksjon er nedlagt.
Driftsøkonomi
Bruksutbygging
Inn på tunet
Ektefellers / samboeres stilling på gårdsbruk
Kurs for "nye" gårdbrukere
Utleie av jakt
Gårdsturisme